

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Макарович Вікторії Костянтинівни на тему:
«Бухгалтерський облік інноваційного капіталу підприємства: теоретико-методологічні аспекти», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми дослідження

Стабільна діяльність та розвиток підприємств в умовах підвищеної турбулентності потребують швидкої адаптації до змін бізнес-середовища і в значній мірі залежать від рішень, що приймаються менеджментом підприємства у сфері формування та ефективного використання інноваційного капіталу. Доречність цих рішень визначається не лише високим рівнем компетентності управлінського персоналу підприємства, але й якісно новим рівнем системи інформаційної підтримки управлінських впливів, яка здатна забезпечити формування релевантних масивів обліково-аналітичних даних і задовольнити інформаційні запити користувачів на всіх етапах процесу розробки, прийняття і контролю виконання управлінських рішень.

Формування єдиного інформаційного простору релевантних даних, орієнтованих на задоволення інформаційних запитів користувачів усіх рівнів, потребує розбудови системи бухгалтерського обліку інноваційного капіталу і модернізації облікових технологій з акцентом на забезпечення високої точності, своєчасності та прозорості облікових процесів. Тому наразі існує нагальна необхідність в доповненні й поглибленні науково-методичних підходів щодо формування облікової системи, яка б ефективно враховувала специфіку управління інноваційним капіталом.

Необхідність розвитку теоретико-методологічних, методичних, організаційних і прикладних положень обліку інноваційного капіталу та розкриття інформації про нього у звітності із залученням новітніх цифрових рішень і технологій дають підстави констатувати про актуальність теми дисертаційної роботи Вікторії Костянтинівни Макарович, її своєчасність та значимість для подальшого розвитку облікової науки та інституту бухгалтерського обліку в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність наукового дослідження В. К. Макарович узгоджується з напрямами науково-дослідних робіт двох закладів вищої освіти, зокрема Закарпатського інституту імені Ференца Ракоці II, де в межах теми «Функціонування системи фінансів, обліку та оподаткування в умовах дії глобальних факторів впливу на інноваційний розвиток економіки» (державний реєстраційний номер 0121U113720) авторкою удосконалено інформаційне

забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємств та запропоновано методику формування облікової інформації про інноваційні квазі-нематеріальні активи, а також Державного університету «Житомирська політехніка», де в межах теми «Концепція добровільного розкриття облікової інформації: теорія, методологія, організація» (державний реєстраційний номер 0121U113631) авторкою розроблено пропозиції щодо додаткового розкриття інформації про інноваційний капітал за допомогою різних видів спеціалізованих звітів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформовані в дисертації, підпорядковані меті дослідження, і є достатньо обґрунтованими, достовірними та логічними. Структура дисертаційної роботи, її зміст та логіка викладення матеріалу свідчать про системний підхід до проблематики обліку інноваційного капіталу і завершеність самостійно виконаного наукового дослідження, в якому вдало розв'язано поставлені авторкою концептуальні, науково-методичні та прикладні завдання, пов'язані з розробкою комплексної системи теоретико-методологічного забезпечення обліку інноваційного капіталу підприємств.

Достовірність наукових положень, висновків і пропозицій, представлених авторкою, забезпечується значним обсягом опрацьованої інформації за обраним напрямом дослідження та підтверджується глибоким аналізом наукових праць, монографічної літератури, законодавчих і нормативних документів, оприлюдненої фінансової та інтегрованої звітності підприємств, а також широкою апробацією результатів дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях за профільною тематикою та переліком опублікованих наукових праць дисертанта. Висновки є логічно доведеним підсумком виконаної дисертаційної роботи та повною мірою висвітлюють її ключові теоретичні положення та практичні аспекти впровадження отриманих результатів.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень підтверджується сформованим методологічним базисом дослідження, що інтегрує теорії інноваційного капіталу підприємства, інституційну і стейкхолдерську теорії обліку, концепції релевантності і чутливості облікової інформації, облікового консерватизму та прогресизму, квазі-активів та комплементарних активів, а також застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання економічних явищ і процесів, зокрема таких як історичний, класифікаційний, декомпозиційний і алгоритмічний аналіз та моделювання, що підвищує його теоретико-методологічну значущість.

Текстовий виклад результатів роботи вдало доповнюється посиланнями на положення чинного законодавства, графічними ілюстраціями, розрахунковими таблицями та додатками. Основні наукові положення роботи логічно й переконливо аргументуються та підтверджені відповідними дослідницькими даними. Аргументація основних положень у дисертаційній роботі відрізняється чіткістю, цільовим характером та узгодженістю з

головними позиціями, результатами та твердженнями.

Наукові результати доведено до рівня практичних рекомендацій, які запроваджено у практичну діяльність та освітній процес.

• **Новизна наукових положень та отриманих результатів**

Наукова новизна дисертаційної роботи В. К. Макарович обумовлена концептуальним удосконаленням теоретичних і методологічних засад бухгалтерського обліку інноваційного капіталу підприємств, що підвищує його аналітичну значущість та управлінську ефективність.

Основні наукові результати, що визначають її новизну, полягають у такому:

- обґрунтовано конститутивну роль бухгалтерського обліку в забезпеченні реалізації інноваційної діяльності підприємства, виходячи з якої система обліку є сукупністю процедур та практик з обробки даних про інноваційний капітал підприємства та їх перетворення на економічні ідеї, які через здійснення конститутивного впливу (загального або через окремі обчислювальні практики) здатні коригувати економічну поведінку стейкхолдерів (с.170-178), що в цілому сприяє підвищенню ефективності інноваційної діяльності підприємства;

- розроблено теоретико-методологічні засади бухгалтерського обліку інноваційних квазі-нематеріальних активів (через обґрунтування сутності, критеріїв визнання (відповідність вимогам технічної можливості, намірів завершення процесу створення інноваційного продукту, а також запланованості розробок), оцінки, перекласифікації, відображення на рахунках обліку та в фінансовій й інтегрований звітності) (с. 205-210), що дає змогу сформувати додаткову релевантну інформацію про процес створення інноваційного капіталу підприємства для задоволення інформаційних потреб стейкхолдерів;

- розроблено теоретико-методологічні засади бухгалтерського обліку комплементарних інноваційних активів підприємства (сутність та характеристика, класифікація, визнання, оцінка, варіанти обліку (як однієї одиниці обліку та як двох окремих активів), відображення на рахунках та в управлінській (Звіт про комплементарні інноваційні активи), фінансовій й інтегрований звітності) (с. 232-240), що дозволяють зменшити рівень інформаційної невизначеності щодо здатності підприємства успішно завершити інноваційний проєкт та досягти поставлених стратегічних інноваційних цілей;

- включено до складу об'єктів бухгалтерського обліку новий об'єкт – «інноваційна інвестиційна власність» та розроблено теоретико-методологічні засади визнання, оцінки й відображення в системі обліку та звітності, а також проєкт НП(С)БО «Інноваційна інвестиційна власність» (с. 254-266), що сприяє підвищенню рівня прозорості облікової інформації про наявний на підприємстві інноваційний капітал;

- удосконалено розуміння сутності та характеристик інноваційного капіталу підприємства в бухгалтерському обліку на основі використання капіталоутворюючого базису до розуміння ролі інноваційної діяльності на

підприємстві, що дозволило сформулювати теоретичні засади для побудови системи бухгалтерського обліку інноваційного капіталу (с. 205);

- обґрунтовано сутність основної дилеми обліку витрат на дослідження та розробки, причин її виникнення та шляхів вирішення на основі переходу від консерватизму до прогресизму облікових практик (через розвиток системи відокремленого звітування про дослідження та розробки, розвиток чинної методики обліку витрат на дослідження та розробки) (с.128-152), що дозволяє привести систему бухгалтерського обліку у відповідність до вимог користувачів облікової інформації в умовах формування та розвитку економіки знань;

- удосконалено порядок формування двох типів управлінської звітності з інноваційного капіталу підприємства в її широкому розумінні (узагальнюючі та спеціалізовані) на основі застосування можливостей програмних продуктів «ERP Odoo» та «BSC Designer», використання яких забезпечує надання інформації про інноваційну діяльність підприємства за змістом та у вигляді, необхідному для здійснення її оперативного та стратегічного управління інноваційним менеджментом (с. 328-344);

- удосконалено методику підготовки та змістовне наповнення додаткового розкриття облікової інформації про інноваційний капітал підприємства (с. 353-399), що покращує візуалізацію інноваційного потенціалу підприємства та створює передумови для прийняття зовнішніми стейкхолдерами ефективних рішень.

Теоретичне та практичне значення одержаних наукових результатів в та розроблених рекомендацій

Наукове значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні авторських новацій та збагаченні теоретичних і методичних положень, що в своїй єдності сприяють розбудові підґрунтя для системного удосконалення бухгалтерського обліку інноваційного капіталу підприємства та забезпечують ефективність вирішення прикладних задач, орієнтованих на задоволення інформаційних потреб його управління.

Теоретична значущість результатів, отриманих у дисертації, зумовлена новизною розроблених методичних підходів і можливістю їх широкого застосування, зокрема як методичної основи для проведення подальших досліджень та прикладного інструментарію забезпечення інформаційної підтримки управління. Найбільшу теоретичну цінність представляють отримані результати щодо розбудови концептуального підґрунтя та розвитку теоретичних та методологічних аспектів бухгалтерського обліку інноваційного капіталу підприємства.

Практична цінність висновків і рекомендацій, сформульованих як результат проведеного дослідження, полягає у підвищенні інформативності даних системи бухгалтерського обліку інноваційного капіталу.

Зазначене підтверджується фактом прийнято до розгляду та аналізу основних теоретичних та прикладних розробок Професійною організацією аудиторів, бухгалтерів та викладачів ОКД (довідка № 25.06/24-1 від

25.06.2024), а також їх впровадженням в практичну діяльність суб'єктів господарювання на регіональному рівні, зокрема: Закарпатської обласної військової адміністрації (Департамент економічного та регіонального розвитку) – в частині розробок пов'язаних з удосконаленням: методики формування облікової інформації про інноваційні квазі-нематеріальні активи, комплементарні інноваційні нематеріальні активи, інноваційну інвестиційну власність; методики управлінського обліку інноваційного капіталу на основі використання системи збалансованих показників; методики оприлюднення додаткової облікової інформації про інноваційний капітал підприємства за допомогою інтегрованих звітів та звіту про управління, використані при підготовці проектів відповідних управлінських рішень облдержадміністрації та при розробці обласних цільових програм (довідка № 03.1-09/828 від 13.12.2024); ТОВ «ТЕК Західтранссервіс» – у частині рекомендацій щодо побудови та запровадження збалансованої системи показників, що забезпечує інтегроване вимірювання ефективності інновацій у взаємозв'язку з визначеною стратегією, контроль за процесом реалізації інноваційної діяльності (довідка № 08/1 від 08.11.2024); ТОВ «Сінглстор Україна» – в частині розробок, пов'язаних з: удосконаленням змістовного наповнення Звіту про управління в частині інформації про інноваційний капітал підприємства; пропозицій щодо розкриття фінансової інформації про інноваційні нематеріальні активи та витрати на дослідження та розробки підприємства; пропозицій щодо розкриття нефінансової та нарративної інформації про порядок реалізації професійних суджень щодо інноваційного капіталу (довідка № 0312 від 03.12.2024); ТОВ «Консалтингова компанія «Сідкон» – в частині рекомендацій щодо удосконалення процедури додаткового розкриття облікової інформації про інноваційний капітал та удосконалення системи інформаційної безпеки підприємства (довідка № 43 від 4.12.2024); ПП «АСТРА ДІА» – у частині розробок щодо удосконалення внутрішньої звітності про інноваційний капітал на основі використання систем ERP-класу (довідка № 67-Д від 19.11.2024); ТОВ «ТТЦ Марконі» – в частині рекомендацій щодо удосконалення системи стратегічного управлінського обліку інноваційного капіталу на основі застосування збалансованої системи показників шляхом розробки стратегічної карти підприємства (довідка № 1120-01 від 20.11.2024); Виробничо-комерційна фірма «Агропродресурси» – в частині пропозиції щодо розширення приміток до річної фінансової звітності та розкриття інформації щодо елементів інноваційного капіталу підприємства (довідка № 114-Н/24 від 29.11.2024); ГО «ОСА Україна» – в частині пропозицій щодо організації та ведення управлінського обліку інноваційних активів, капітальних інвестицій та витрат на дослідження і розробки підприємства в умовах комп'ютеризації облікового процесу для удосконалення процесу розробки системи управлінського обліку в «ERP Odoo» (довідка № 88-МВ від 10.12.2024) та у освітній процес Закарпатського державного університету (довідка № 313/2024 від 06.12.2024).

Основні положення і результати дослідження представляють значний інтерес для широкого кола науковців, що займаються питаннями облікового

забезпечення інноваційної діяльності, експертів, спеціалістів, які зацікавлені даним напрямом дослідження.

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано у 41 науковій праці загальним обсягом 49,25 друк. арк., із яких особисто здобувачці належить 42,0 друк. арк. Серед них: 1 монографія; 29 статей у наукових виданнях (з них 7 – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science; 22 – у наукових фахових виданнях України).

Основні результати досліджень обговорювались на 11 науково-практичних конференціях міжнародного та національного рівнів, що відображено в публікаціях (с. 36-37 автореферату).

Публікації повною мірою розкривають зміст, наукову новизну та результати дисертаційного дослідження. Їх кількість, обсяг і якість надають авторці право публічного захисту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації

Результати досліджень, за якими Макарчук В.К. у 2015 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками у факторинговому бізнесі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), в її докторській дисертації не використовувалися.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, компіляцій, фабрикацій та фальсифікацій

У дисертаційній роботі та працях Макарович В.К., де були висвітлені її основні положення не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій чи фальсифікацій. Всі використані наукові ідеї, тексти, зображення, результати та матеріали інших авторів коректно супроводжуються відповідними посиланнями, що свідчить про дотримання вимог наукової етики та прозорості у дослідженні, і є важливою складовою частиною роботи, яка повністю відповідає сучасним стандартам академічної доброчесності.

Зауваження до змісту дисертаційної роботи

В цілому високо оцінюючи результати виконаного Макарович В.К. дослідження, слід вказати на деякі дискусійні положення та зауваження, що потребують уточнення у ході наукової дискусії під час захисту:

1. Одним із факторів розвитку системи бухгалтерського обліку в умовах економіки знань авторкою було визначено вимоги суспільства щодо функціонування підприємств на засадах сталого розвитку (с. 43). В той же час,

в дисертації відсутній окремий розділ або параграф, який би був присвячений питанням обліку сталих інновацій та їх відображенню в звітності.

2. На рис 2.2 Класифікація підходів до бухгалтерського обліку інноваційної діяльності підприємства за рівнем консервативності / прогресивності (с. 128) авторкою представлено модель, яка визначає місце стандартів НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» з позиції їх консервативності та здатності реалізовувати механізм професійного судження суб'єктом ведення обліку. До двох даних стандартів в дисертації запропоновано ряд змін та удосконалень (с. 196-211), однак при цьому не визначено, яким чином такі зміни вплинуть на місце двох даних стандартів в розробленій моделі.

3. Однією з причин застосування системи управлінського обліку в інноваційному менеджменті авторкою виділено управлінський контроль витрат інноваційної діяльності (с. 275) та наведено пропозицій щодо удосконалення системи збалансованих показників інноваційного капіталу підприємства. Робота мала б більш прикладне значення, якщо б авторка приділила більшу увагу питанням управлінський контроль витрат інноваційної діяльності, особливо в контексті вирішення проблеми асиметрії інформації між інноваційним менеджментом та зовнішніми стейкхолдерами підприємства.

4. Виходячи з можливостей сучасних інформаційних систем забезпечувати покращене представлення облікової інформації, авторкою в дисертації запропоновано та обґрунтовано поняття «управлінська звітність про інноваційний капітал в широкому розумінні» як сукупність різних форм представлення, візуалізації та передачі інформації про інноваційну діяльність підприємства (с. 332-333). Проте сутність такого розширення потребує більшої конкретизації, зокрема в частині того які саме інструменти представлення, візуалізації та передачі інформації з сучасних інформаційних систем змінюють існуючі підходи до розкриття інформації та додають якісні переваги щодо реалізації системою бухгалтерського обліку його інформаційної функції.

5. В розділі 5 дисертації авторкою виділено та детально проаналізовано причини необхідності додаткового розкриття облікової інформації про інноваційний капітал підприємства (с. 353-359). Доцільно було б глибше розкрити, які з цих причин є найбільш вагомими для нинішньої ситуації розвитку ринку інновацій в Україні, а також які з них відіграють найбільш важливе значення і мають вирішальну роль в удосконаленні системи бухгалтерського обліку інноваційного капіталу в Україні. Врахування таких особливостей дозволило б більш точно визначити набір показників про інноваційну діяльність, які слід розкривати в інтегрованій звітності українських підприємств.

Висловлені в цій частині відгуки побажання та зауваження не знижують значимість і якість проведеного дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальні висновки по дисертаційній роботі.

Дисертація Макарович Вікторії Костянтинівни «Бухгалтерський облік інноваційного капіталу підприємства: теоретико-методологічні аспекти» спрямована на вирішення актуальної проблеми наукового обґрунтування теоретичного базису, методологічних положень, методичних підходів й рекомендацій щодо бухгалтерського обліку інноваційного капіталу та задоволення інформаційних потреб управління, є завершеним, оригінальним науковим дослідженням, що вирізняється підпорядкованістю меті, внутрішньою логікою і єдністю змісту.

Наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, які містяться в роботі, одержано авторкою самостійно на основі аналізу та узагальнення теоретичного й практичного матеріалу. Результати дослідження містять наукову новизну та мають практичну значимість, достатньою мірою апробовані на науково-практичних конференціях різних рівнів та опубліковані в наукових працях автора.

Актуальність теми дисертаційної роботи, наукова новизна сформульованих та обґрунтованих в ній положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність, наукова та практична цінність відповідають вимогам пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка – Макарович Вікторія Костянтинівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри обліку, аудиту
та оподаткування
Державного біотехнологічного університету



Наталія КАЩЕНА

Підпис

ЗАСВІДЧУЮ

Керівник відділу діловодства ДБТУ